

Basisonderwijs

Kees Boekelaan 10 3723 BA Bilthoven
Directeur: Fieke Blaauwendraad
T 030 228 28 42
werkplaatsbo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

Voortgezet onderwijs

Kees Boekelaan 12 3723 BA Bilthoven
Rector-bestuurder: Jeroen Croes
T 030 228 28 41
werkplaatsvo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

“Het doel der opvoeding is: elk kind te helpen worden wat het is”. *Kees Boeke*

wp100
jaar

“100 jaar:
wat een
leeftijd!”

wp
krant

jaargang 42 | nummer 49 | januari 2026

Voortgezet onderwijs

Vrijheid of verbondenheid

De kracht van de kring

Algemeen

Het begin van 100 jaar Werkplaats

Wandelroute 'Kees Boeke en de Werkplaats'

Basisonderwijs

Wat een leeftijd!

Werkers aan het Woord

Redactioneel winter 2026

De Werkplaats Kindergemeenschap bestaat honderd jaar.

Zó, daar staat het, zwart op wit. En nu? Laten we ons even bezinnen. Stel: we konden terugreizen naar het jaar 1926; hoe zou Kees Boeke dan reageren op óns honderdjarig jubileum? Het zal hem trots maken, maar hij zal ons toch ook de nodige vragen willen stellen: 'Hoe hebben jullie dat voor elkaar gekregen? Lukte het om ál die jaren – tegen weer en wind – achter onze principes te blijven staan?' Het is onmogelijk om iemand naar het

verleden te sturen die op deze vraag volmondig en met onomstotelijk bewijs 'ja' kan antwoorden. Er zijn weliswaar mensen die alle honderd WP-jaren hebben meegemaakt, maar geen van hen was al die tijd actief betrokken bij de school. Het eerlijke antwoord van onze tijdreiziger op Kees' vraag zou dan ook moeten zijn: 'Dat weten we niet, maar we doen er elke dag ons uiterste best voor.'

Berend Ike

Inhoud

- 3 Honderd jaar stevige idealen
- 4 Vrijheid of verbondenheid
- 6 Wat doe jij nou?
- 8 De kracht van de kring
- 10 Het begin van 100 jaar Werkplaats
- 16 Wandelroute 'Kees Boeke en de Werkplaats'
- 22 Werk dan mee in de Werkplaats
- 24 Wat een leeftijd!
- 25 Werkers aan het Woord
- 30 Laura Loupatty neemt afscheid
- 33 Chris Haughton
- 34 Honderd jaar

Colofon

Redactie

Fieke Blaauwendraad, Maarten Elenbaas,
Marijn Backer en Jeroen Croes
Digitale ondersteuning: Doke Pouw
Eindredactie: Berend Jan Ike

Ontwerp

Mireille Geijssen/Evelyne Brehm

Drukwerk

Drukkerij ESED

Coverfoto:

Willem Mes/Evelyne Brehm

Middenfoto's & foto's zonder bronvermelding:

Willem Mes

Honderd jaar stevige idealen

Wie in Nederland in het onderwijs werkt, kent de school van Kees Boeke; in de provincie Utrecht kent men de Werkplaats Kindergemeenschap. Je zou kunnen zeggen dat de Werkplaats lokaal wereldberoemd is. Al een eeuw is zij succesvol én veelbesproken. Misschien is de verklaring voor beide hetzelfde: de Werkplaats past niet in één hokje. Ook bij oprichter Kees Boeke klopten meerdere harten in de borst: dat van de idealist en dat van de ingenieur.

In het funderend onderwijs zijn grofweg twee stromingen te onderscheiden: scholen die zich vooral richten op kennisoverdracht en scholen die vooral inzetten op persoonlijke groei. Vaak worden die benaderingen tegenover elkaar geplaatst. Er is een hoge lat voor iedereen óf er is aandacht voor elk individu. Aan het begin van de vorige eeuw ontstonden vernieuwingsscholen die zochten naar een synthese. In het daltononderwijs werd gewerkt aan verantwoordelijkheid voor het eigen leren. In het montessorionderwijs stond zelfstandigheid centraal. De

bijdrage van Kees Boeke aan deze traditie is het leren samenleven.

Voor Boeke was opvoeding gericht op *ontplooiing tot lid van de samenleving*. Naast *leer mij het zelf doen* kwam nadrukkelijk ook het *leren het samen te doen*. Dat kreeg op de Werkplaats een concrete vorm. Niet als bijzaak, maar als kern. Werkers leren hier niet alleen lezen, schrijven en rekenen, maar ook samen beslissen, verantwoordelijkheid dragen en zorg hebben voor de gemeenschap. Democratie is geen hoofdstuk in een methode, maar dagelijkse praktijk.

Honderd jaar na de oprichting van de Werkplaats is de wereld ingrijpend veranderd. De samenleving is complexer, de hoeveelheid kennis is groter en er wordt steeds meer van scholen verwacht. De vraag van Kees is nog altijd actueel. Leiden we kinderen alleen op tot succesvolle individuen, of ook tot betrokken burgers? Op de Werkplaats blijven we zoeken naar de synthese. We geloven in stevige kennis

en hoge verwachtingen, juist omdat kennis vrijheid geeft. Tegelijkertijd weten we dat leren altijd plaatsvindt in relatie tot anderen. Leren samenleven betekent vandaag omgaan met verschillen, verantwoordelijkheid nemen in een democratische rechtsstaat en je verhouden tot mondiale vraagstukken.

Een honderdjarig bestaan nodigt uit tot bescheidenheid én ambitie. Bescheidenheid, omdat we voortbouwen aan het werk van generaties vóór ons. Ambitie, omdat onderwijs nooit af is. De Werkplaats is geen museumstuk, maar een levende en lerende gemeenschap. Dit jubileum is geen eindpunt, maar een uitnodiging om te blijven kijken, te bevragen en te kiezen. Gedreven door dromen van een idealist en met het analytisch vermogen van een ingenieur, zodat dat wat we bouwen ook weer honderd jaar stevig staat.

Jeroen Croes
Rector-bestuurder

“Gedreven door dromen van een idealist en met het analytisch vermogen van een ingenieur, zodat dat wat we bouwen ook weer honderd jaar stevig staat.”

Vrijheid of verbondenheid

Toen ik in de brugklas begon op de Werkplaats, mopperde ik regelmatig. Niet hardop natuurlijk, maar wel vanbinnen. Ik zat namelijk bijna nooit waar ik wilde. Tot en met halverwege de derde klas zat je altijd in een werkgroepje: een vaste groep werkers met wie je alles deed. In de instructie, op het domein, bij groepsopdrachten. Die groepjes werden voor je aangewezen en wisselden ongeveer elke vier weken. Zelf kiezen met wie je zat, was echt een uitzondering.

Ik weet nog goed hoe ik in de instructie soms probeerde te 'husselen', zodat ik toch bij mijn vriendinnen kon zitten.

Dat lukte niet altijd. Het hing af van de medewerker: sommigen lieten het gaan, anderen deden zichtbaar moeite om de oorspronkelijke opstelling te herstellen. Als dat gebeurde, mopperde ik misschien wel. Want ja, ik was dertien, en ik zat dan ineens naast een werker die ik toentertijd 'irritant' vond. En toegeven dat je het eigenlijk best gezellig had met diegene, dat deed je natuurlijk niet.

Toch gebeurde er in die werkgroepjes iets bijzonders. In het begin bleef het contact oppervlakkig en schoolgericht. Gesprekken gingen alleen over opdrachten, toetsen of wie wat moest doen.

Maar naarmate de weken verstreken, veranderde dat. Ik maakte er op een gegeven moment bijna een sport van om vragen te stellen: over hobby's, weekenden, dingen buiten school. De meesten begonnen niet zelf over privé zaken, maar als iemand het initiatief nam, deed eigenlijk iedereen mee. En ineens werd de sfeer anders. Vertrouwder. Lichter. Je hoefde geen vrienden te worden, maar je leerde elkaar wel kennen. Je wist iets meer van elkaar, en daardoor voelde de klas als geheel veiliger. Achteraf besef ik dat ik het soms stiekem zelfs leuk vond om bij mijn werkgroepje te moeten zitten.

“En ineens werd de sfeer anders. Vertrouwder. Lichter. Je hoefde geen vrienden te worden, maar je leerde elkaar wel kennen.”

“Onderwijs dat de moeite neemt om een gemeenschap te blijven vormen, ook als leerlingen ouder worden, laat iets achter wat langer meegaat dan alleen een diploma.”

Halverwege de derde klas stopten de werkgroepjes. Dat moment hadden we al jaren zien aankomen, en we waren enorm enthousiast. Eindelijk mochten we zelf kiezen waar en met wie we zaten. Eindelijk groepsopdrachten maken met je vrienden. Het voelde als vrijheid. Als volwassen worden. Tegelijkertijd moesten we ons vakkenpakket kiezen voor de vierde. In korte tijd werd er veel losgelaten.

In in het begin was dat heerlijk. Ik zat met mijn vriendinnen, alles voelde gezellig en vertrouwd. Maar pas later begon ik iets anders te zien. Zonder de werkgroepjes ontstonden er steeds duidelijkere groepjes op het domein. Mensen die elkaar in het weekend zagen, zaten ook op school altijd bij elkaar. Vrijwel niemand mengde nog met anderen buiten de eigen kring. Waarom zou je ook? Je had eindelijk de vrijheid om te kiezen, en die vrijheid gebruikte je om bij het bekende te blijven.

Wat ik jammer vind, is dat bijna niemand die grens nog overschrijdt. Terwijl je elkaar elke dag ziet, in hetzelfde lokaal en op hetzelfde domein. Er lijkt een

onzichtbare barrière te zijn. Iedereen zit comfortabel in zijn eigen clubje. En dat is ook logisch, het is niet meer nodig om nieuwe contacten te onderzoeken, want je hebt je eigen groep al gevonden.

En dat is precies waar het schuurt. Want wat de werkgroepjes in de eerste jaren zo zorgvuldig hadden opgebouwd, is grotendeels verdwenen. Niet omdat mensen onvriendelijk zijn, maar omdat deze vrijheid ook kan leiden tot afzondering.

Dat is interessant, juist op de Werkplaats. De school is ooit opgericht vanuit het idee dat onderwijs meer is dan kennis-overdracht. Boeke zag de school als een gemeenschap, waarin werkers samen verantwoordelijkheid droegen en leerden samenleven. Dat samenleven was een essentieel onderdeel van het onderwijs. Je leerde niet alleen wat je moest leren, maar ook hoe je met anderen omgaat.

Misschien is dat wel een van de lastigste vragen voor onderwijs: hoeveel vrijheid geef je, en wanneer moet je blijven sturen? De werkgroepjes waren soms

ongemakkelijk, soms irritant, maar ze deden iets wat je niet vanzelf doet: ze brachten je in contact met mensen die je niet zelf zou kiezen. En juist daarin zat hun kracht.

Het antwoord op de vraag: ‘Hoe zou de school dit beter kunnen doen?’ heb ik niet. Ik weet niet of je wel of niet iets moet aanpassen, maar er kan wel over worden nagedacht. Onderwijs dat de moeite neemt om een gemeenschap te blijven vormen, ook als leerlingen ouder worden, laat iets achter wat langer meegaat dan alleen een diploma.

Milou van Dommelen
Werker in vwo 6

Wat doe jij nou?

De rubriek 'De oud-werker' maakt in deze WP-Krant plaats voor een nieuwe rubriek: 'Wat doe jij nou?', waarin de huidige activiteiten van een oud-werker centraal staan. In deze eerste aflevering vragen we aan Joep Arends:

'Joep, wat doe jij nou?'

Als ik 's ochtends wakker word, terwijl de Italiaanse zon net boven de Alpen klimt en ik de oranje zonnestralen op de golven van de Adriatische zee zie, ben ik niet op vakantie, maar thuis. Als ik in de stallen van een kasteel dat vroeger Franz Ferdinand huisvestte een café espresso en een cornetto naar binnen werk, is dat heel normaal. Als ik in de middag vanuit de haven de zee in duik en in het blauwe water tussen de vissen zwem, zijn Bilthoven en de Werkplaats heel ver weg. Toch is het minder dan zes maanden geleden dat ik in team 6 mijn VWO 4 afrondde.

Sindsdien is er veel gebeurd.

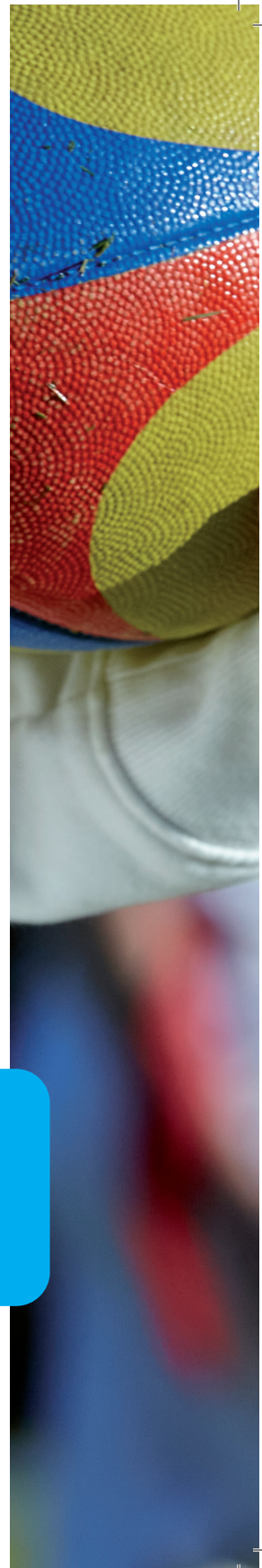
Na een intense selectieperiode ben ik eind augustus 2025 mijn tweejarige opleiding aan het United World College of the Adriatic in Triest, Italië gestart. Een behoorlijke mond vol. Gelukkig hebben ze net als op de WP zo'n handige afkorting: UWCAD.

Het UWCAD is een van de achttien scholen die samen de stichting United World College genoemd worden. Dit zijn kostscholen over de hele wereld waar leerlingen uit alle windstreken gedurende twee jaar onderwijs volgen dat zich focust op vrede en duurzaamheid. Alle scholen kennen een eigen karakter. *Isak* in Japan draait om leiderschap, *Robert Bosch* in Duitsland om duurzaamheid en *Adriatic* in Italië om muziek en creativiteit. Wie de WP-musical van 2025 heeft gezien en zich uit dat stuk een heel vals zingende dementerende arts herinnert, diegene weet misschien dat mijn kwaliteiten elders liggen. Gelukkig is op het UWCAD de keuze aan activiteiten zo divers als de leerlingen zelf. Ik kan dus totaal niet zingen, maar ik ben wel gaan stijldansen, klimmen en bakken, activiteiten die ik nooit in Bilthoven gedaan zou hebben.

Toch zijn het niet alleen de activiteiten die mij zo enthousiast maken om van deze school deel uit te mogen maken; het zijn vooral ook de mensen met wie ik er samen ben. Mijn kamergenoten komen uit Kroatië en Afghanistan en dat betekent dat het in onze kamer altijd minstens 27 graden is, maar ook dat er altijd wel muziek klinkt in een taal waar ik geen woord van begrijp. Mijn vriendengroep komt uit vier continenten, ook uit landen met grote conflicten.

Mijn beste vriend Ibrahim is vorig jaar uit de Gazastrook gevlucht, heeft zijn familie sindsdien niet meer teruggezien, maar maakt zelf de meeste grappen over oorlogsleed. Ik maak deel uit van een grote culturele diversiteit en leer de belangrijke en unieke waarde daarvan vooral door mijn persoonlijke ervaringen kennen.

"Ik kan dus totaal niet zingen, maar ik ben wel gaan stijldansen, klimmen en bakken, activiteiten die ik nooit in Bilthoven gedaan zou hebben."

“Mijn vriendengroep komt uit vier continenten, ook uit landen met grote conflicten.”

Uiterst links op de foto: Joep Arends.

Desalniettemin mis ik de WP wel. Buiten het feit dat Nederlands kunnen spreken met je omgeving een luxe is die je je in Bilthoven niet zo realiseert, is de band die je opbouwt met de medewerkers fundamenteel anders. Waar zij in Italië echt werk maken van excellent onderwijs, leerde ik van de medewerkers op de WP dat het niet alleen om het vak en het cijfer gaat, maar - minstens zo belangrijk - om de leerling als mens. Ook de

waarde van samenwerken, iets waar ik vroeger geen fan van was, heb ik leren inzien. Op het UWCAD zijn tijdens de les *zitten en luisteren* en *aantekeningen maken* de norm. Samen kunnen werken aan opdrachten zonder voortdurende instructie beschouw ik nu als een sterk punt van het WP-onderwijs.

Zeker, het is een groot voorrecht deel uit te maken van het UWCAD, maar dat geldt ook voor de WP. Beide scholen

zijn fantastisch, elk in hun eigen kracht. Maar als er iemand is die dit leest en denkt dat het UWCAD wel iets voor hen kan zijn, zoek het eens op, kijk er eens naar en wie weet ruil jij je fiets ook in voor een Vespa.

Joep Arends

De kracht van de kring

Het overlijden van Gerard Endenburg, afgelopen zomer op 92-jarige leeftijd, zette mij een beetje aan het denken. 'Wie was dat dan?' zal de gemiddelde lezer van de WP-krant vragen. Gerard Endenburg was tussen 1944 en 1948 werker op de Werkplaats en maakte zo kennis met die bijzondere vorm van medezeggenschap, de *Bespreking*, waarin de besluitvorming plaats vond d.m.v. consensus van alle betrokkenen, medewerkers én werkers. Een dikke twintig jaar later, inmiddels aan het hoofd van het familiebedrijf Endenburg Electrotechniek, besloot Gerard dit beginsel van overeenstemming in te voeren en verder uit te bouwen, in de vorm van de *sociocratische kringorganisatie*, waarbij de besluitvorming in consensus plaatsvindt in de verschillende 'kringen' waaruit de organisatie

is opgebouwd. Dit bestuursmodel bleek een meer dan volwaardig alternatief voor de medezeggenschap in de vorm van een Ondernemingsraad (bij ons de MR) zodat het bedrijf bij de invoering van Wet op de Ondernemingsraden ontheffing kreeg van de verplichting zo'n OR op te zetten.

Nadat hij het eigendom van het bedrijf had overgedragen aan het personeel, wijdde Gerard zich fulltime aan de verspreiding van dit sociocratische bestuursmodel, in verschillende adviesbureaus en stichtingen, ook in het buitenland; activiteiten die hun bekroning vonden in zijn aanstelling als bijzonder hoogleraar aan de Open Universiteit, nadat hij in 1992 was gepromoveerd op het proefschrift *Sociocratie als sociaal ontwerp*.

Voor Kees Boeke was de Bespreking volgens het consensusmodel, dat hij ontleend moet hebben aan de *Meetings* van de Quakers, de kern van zijn pedagogiek en het hart van de Werkplaats als Kindergemeenschap. Dat deze bestuursvorm ook beperkingen kende, blijkt wel uit het feit dat de medewerkers soms stiekem 's avonds een soort schaduw-Bespreking hielden, waar zaken besproken werden die voor de werkers minder geschikt geacht werden – zoals een aantal jaren geleden onthuld werd door Daniela Hooghiemstra in haar Boeke-biografie.

Het is wel raar om te bedenken dat, terwijl Gerard Endenburg deze manier van samen besturen en verantwoordelijkheid dragen handen en voeten gaf in de buitenwereld, de WP in dat

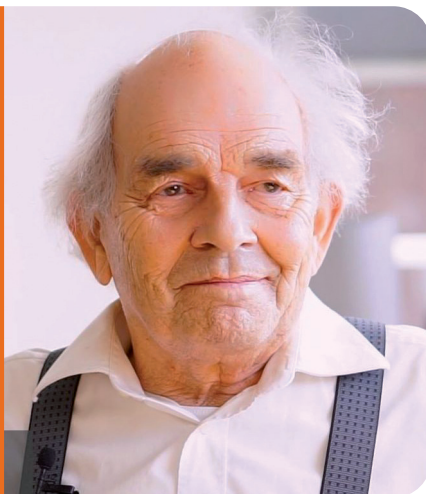

“Het is wel raar om te bedenken dat de WP in dat opzicht de afgelopen driekwart eeuw vooral achteruitgeboerd is – met hoogstens een kleine opleving in de jaren '70.”

Gerard Endenburg - NRC Handelsblad. Foto: Leo van Velzen.

“Nadat hij het eigendom van het bedrijf had overgedragen aan het personeel wijdde Gerard zich fulltime aan de verspreiding van het sociocratische bestuursmodel.”

Gerard Endenburg. Foto: Wikipedia.

opzicht de afgelopen driekwart eeuw vooral achteruitgeboerd is – met hoogstens een kleine opleving in de jaren '70. Een informele nevenvorm van consensus-besluitvorming – of van iets wat daar nog aan herinnerde – de Gele Medewerkers Samenkomst (GMS), stierf een jaar of twintig geleden een stille dood. Het lopende schoolplan bevat slechts wat algemeenheden, die maar moeilijk kunnen verhullen dat de WP nu eigenlijk alleen voldoet aan de minimale wettelijke eisen op het gebied

van medezeggenschap. We onderscheiden ons in dat opzicht niet meer van willekeurig welke andere school. De nieuwe opdracht om het burgerschaps-onderwijs vorm te geven zou natuurlijk een prachtige gelegenheid zijn om de onderzoeken wat deze pijler van de oude Werkplaats ons vandaag de dag nog te bieden heeft.

Emanuel Schuler
Medewerker geschiedenis en oud-
werker

Het begin van 100 jaar Werkplaats

De Knop

We hadden het naar ons zin op de Montessorischool in Bilthoven. We liepen er vanaf ons huis aan de Beetslaan in 20 minuten naartoe. Maar dat veranderde in de nazomer van 1925. Vader en moeder lieten ons weten dat wij voortaan thuis aan taken zouden gaan werken die wekelijks door Mies van der Es - tot dan de juf van Helen en Emma - zouden worden opgegeven. Dat vonden we niet zo fijn, al helemaal niet omdat het thuis nogal onrustig was door allerlei mensen die zomaar binnenkwamen en zonder te vragen van alles en nog wat pakten. Toen Mies eind van het jaar verhuisde naar Soest veranderde het plan weer. We zouden voortaan met ons vieren les krijgen van vader in een kamer in het huis van Henriëtte Kerdijk - de Monchy, waar Mies tot dan toe gewoond had. Maar schoolspullen waren er nog niet. Maar al snel kregen we van alle kanten wat we nodig hadden en al snel waren we gewend in het schooltje.

Zo ongeveer zullen Helen (12), Emma (10), Paula (9) en Julia (8) - de vier oudste kinderen van Kees en Betty Boeke het begin van de Werkplaats ervaren hebben. Om in een toch al onrustige situatie thuis van de school gehaald te worden waar ze het naar hun zin hadden, werd niet door alle vier fijn gevonden. Zoals zo vaak was Julia met haar opmerking 'Wij gaan een schooltje begonnen en ik heb al een schrift en een pennenhouder' de meest positieve van deze zussen.

Montessorischool Bilthoven, 1925. Foto uit boek 'De Bilt-Bilthoven "in oude prentbriefkaarten"', Rienk Miedema en Ellen Drees, 2007. In het boek 'Tiendesprongen' is bij deze foto per abuis vermeld dat het Van der Helstlaan 6 betreft.

Kees was in 1919 medeoprichter van de Montessorischool en werd voorzitter van het bestuur. Wat later werd ook Betty bestuurslid. De eerste jaren was er nog geen eigen gebouw. De school kreeg tijdelijk onderdak in het Broederschapshuis, dat door Kees en Betty aan de Sweelincklaan 1 was gebouwd, op een stuk terrein naast hun eigen woning aan de Beetslaan 9 (nu: 19). Toen besloten was tot de bouw van

een school aan de Rembrandtlaan, is met geld van Betty¹ een gebouwdeel voor de kleuters toegevoegd. Kees en Betty waren dus zeer betrokken bij deze school. Zowel de Montessori-werkwijze als de sfeer sprak hen aan. Waarom dan toch de oudste vier kinderen in het najaar van 1925 van die school gehaald?

De Montessorischool was vanaf het begin afhankelijk van giften en ouder-

¹ Omdat Betty en Kees zelf in die tijd al geen geld meer gebruikten, is dit waarschijnlijk via de Boeke-Trust gegaan. In deze Trust was het kapitaal van Betty ondergebracht en daaruit werden ook dit soort projecten betaald.

“Hij haalde zijn vier oudste kinderen ergens in het najaar van 1925 van de school af en begon niet lang daarna zijn eigen familie-klasje. Hij noemde het niet veel later *De Knop*.”

Van der Helstaen. Foto: Jos Heuer.

bijdragen. In 1923 kreeg hij subsidie van de overheid. Maar ouders moesten nog wel schoolgeld betalen. Kees en Betty hadden tot dan zowel financieel als op allerlei andere manieren hun steun aan de school verleend, maar omdat zij in 1923 geen geld meer gebruikten, konden zij ook het schoolgeld niet meer betalen. Daar werd met het bestuur een regeling voor getroffen. Maar toen de overheid besloot dat het schoolgeld vanaf het schooljaar 1925/1926 niet meer rechtstreeks aan de school, maar als onderdeel van de lokale belasting betaald moest worden, hadden Kees en Betty Boeke een probleem. Zij hadden daar ernstige bezwaren tegen. Al een paar jaar weigerden zij principieel om belasting te betalen, omdat deze ook voor bewapening ingezet werd. Die weigering zou nu dan ook voor het schoolgeld gaan gelden, waardoor de oudste vier kinderen niet meer naar school zouden kunnen. Hoewel de medebestuurleden van Kees en de leerkrachten van de school wilden dat de kinderen Boeke

- ook zonder dat het schoolgeld betaald werd - op school zouden blijven, weigerde Kees dit principieel. Hij haalde zijn vier oudste kinderen ergens in het najaar van 1925 van de school af en begon niet lang daarna - op 6 januari 1926 - aan de Van der Helstlaan 6 zijn eigen familieklasje. Hij noemde het niet veel later 'De Knop'.

De Bloem

Na een half jaar verhuisden we met ons schooltje naar villa 'De drie berken' op nummer 20 in dezelfde laan. We kregen daar voor ons schooltje van elf kinderen van 'Chy' niet één maar drie kamers! In één van die kamers stond het door Kees gemaakte taaltoestel. En zo had hij ook meer dingen bedacht om ons te helpen met leren. Op een dag legde hij op de werktafel van Helen een baksteen, een potlood en een luciferdoosje en vroeg haar om daar een tekening van te maken. Een vreemde vraag. We gingen het pas een beetje begrijpen toen hij de week erop vroeg om de plattegrond van het huis te tekenen en de week daarop de straten rond het

huis en zo wekelijks verder tot de tekening van de aardbol. Zo werden sprongen van steeds tien keer hoger gemaakt en kregen we een goed beeld van de ruimte om ons heen. In de weken daarna ging het de andere kant op: de eerste tekening was een 'Diplodocus' voor 'De drie berken'. Daarna tekenden we wekelijks een sprong naar het tien keer kleinere. Kees noemde dit 'de Tiendesprongen'. En zo bedacht hij nog veel meer dingen om mee te leren.

Omdat het thuis veel te onrustig was door allerlei volk, kampeerden we met de oudste kinderen en vader en moeder in de maanden dat we in het huis van Chy naar school gingen al regelmatig in de Biltse Duinen. In augustus van dat jaar zijn we met alle kinderen en vader en moeder en wat vrienden definitief op 'Kamp de Pan' gaan wonen. In de zomer was dat kamperen nog wel leuk, maar in de winter was het heel koud en veel van ons werden ziek. Kleine Theodora werd zelfs in het ziekenhuis opgenomen. Gelukkig was het op school tenminste nog warm. Maar van

vervolg >

het tentenkamp naar school was het wel veel verder lopen: 'Kamp de Pan' was aan de andere kant van de spoorlijn, vlak bij de watertoren. We waren allemaal erg blij dat we na ruim een jaar weer een huis hadden, met een hele fijne zolder om op te spelen. En toen kwam ook nog het bericht dat we een eigen, nieuw schoolgebouw zouden gaan krijgen. Dubbel feest!

In het begin van het schooljaar 1927-1928 waren er elf kinderen en het schooltje groeide verder in de loop van dat jaar. Kees noemde het in deze fase daarom 'De Bloem'. Dat liet goed zien dat de school volgens hem volgens een natuurlijk proces, organisch, groeide. Maar hij dacht ook na over een meer definitieve naam: 'De Leerplaats' of 'De Werkplaats'. Hij koos voor de laatste vanwege de goede herinneringen die hij had aan de tijd dat hij als timmerman in de werkplaats van de Utrechtse Bouw-

*De eerste foto van de Werkplaats in 'De Bloem', links Kees Boeke.
Foto: Archief Kees Boeke, afdeling Beeld en Geluid.*

Werken aan het taaltoestel, in de bovenkamer van villa 'De drie berken'. Foto: Archief Kees Boeke, afdeling Beeld en Geluid.

"Hij koos voor de naam *Werkplaats* vanwege de goede herinneringen die hij had aan de tijd dat hij als timmerman in de werkplaats van de Utrechtse Bouw-Associatie werkte."

De Werkplaats, met Kees en Betty, in schooljaar 1928/1929.

Foto: uit tijdschrift van Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs, archief IISG.

Associatie werkte. Door het samen werken bij de bouw heeft hij kameraadschap en gemeenschapsgevoel ervaren. Deze saamhorigheid en het samen werken had hij ook voor zijn school voor ogen. En samen 'werken' vond hij toepasselijker dan samen 'leren'; vandaar de keuze voor werkplaats en niet voor leerplaats.

Kees en Betty verlieten in de zomer van 1926 definitief hun eigen huis, toen zelfs de jongste kinderen er met Stella Giesberts niet veilig meer waren. Er werd misbruik gemaakt van hun principiële houding en het hele huis werd in beslag genomen door mensen die overal vandaan kwamen, op zoek naar gratis onderdak. Toen zij er met hun gezin uitgetrokken waren, is het huis door de gemeente met een hek afgesloten om te voorkomen dat het er verder uit de hand liep.

Na meer dan een jaar 'Kamp de Pan' met al de ontberingen is het gezin tegen de herfst van 1927 verhuisd naar een kleine woning in het Jodendom, op Koekoeklaan 38 (waar nu de Kwinkelier is). Chy (Henriëtte Kerdijk - de Monchy - red.) kwam daar naast hen te wonen, nadat ze in diezelfde tijd haar hele huis aan de Van der Helstlaan voor het groeiende schooltje beschikbaar had gesteld.

Kees had al snel het plan om op de heide achter zijn nieuwe huis een schoolgebouwtje te zetten, maar de gemeente had andere plannen. Ze wilden daar vlakbij (daar waar nu de Sperwerlaan is) een haven maken om met een nog uit te graven zijtak van de Biltse Grift vuilnis te kunnen afvoeren en bouw materiaal e.d. te kunnen aanvoeren. De gemeente vond het gebouwtje er niet bij passen.

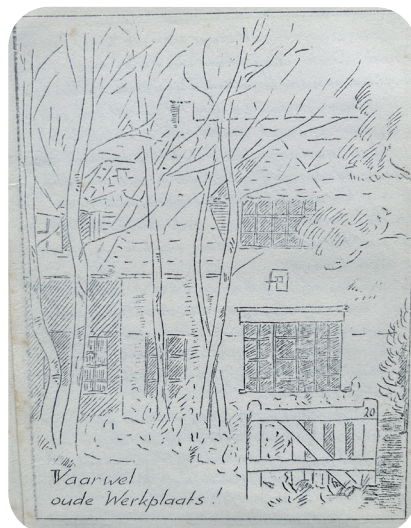
vervolg >

“Chy kwam daar naast hen te wonen, nadat ze in diezelfde tijd haar hele huis aan de Van der Helstlaan voor het groeiende schooltje beschikbaar had gesteld.”

Vervolgens was er bijna grond aangekocht in Tuindorp (de buurt bij de Oude Brandenburgerweg), maar ook daar ging de gemeente niet mee akkoord. Uiteindelijk werd door vriend Juul ter Beek een geschikt stuk grond gevonden op de hoek van de Hobbemalaan en de Frans Halslaan. Daar zou met geld van de Boeke Trust een huis voor het gezin Boeke gebouwd kunnen worden. Kees ging daar alleen mee akkoord als er ook een school bij het huis kwam. Met giften van vrienden, familie en de Boeke Trust kon dat gerealiseerd worden. Toen in 1928 duidelijk was dat dit nieuwe gebouw er ging komen, heeft Kees Boeke het Werkplaatslied gemaakt.²

De Vrucht

Aan het eind van het schooljaar 1928/1929 was de nieuwe school klaar. We hebben met de oudste werkers geholpen om het schuurtje van de Van der Helstlaan naar de Frans Halslaan te verhuizen. Dat was een heel grappig gezicht: al die benen die onder het schuurtje uitkwamen. Toen op 12 juli 1929 de laatste bouwers weg waren, kregen we het idee om met de trap die er nog stond naar de zolder te klimmen. Daar deden we samen met Kees

Tekening uit de Bij nr. 18 van 17 juli 1929.
Foto: Jos Heuer van Bij in Archief Werkplaats
Kindergemeenschap in IISG.

de 'handslag': de hele kring rond sloegen wij driemaal op elkaars hand, zoals boeren dat doen als zij een koop sluiten. Daarna zongen we met gekruiste armen 'Auld Lang Syne' en deden we de 'hoofdplons': iedereen moest zijn hoofd diep in één van de emmers water steken die op de zolder klaar stonden. Tot slot kreeg ieder een koekje en werd het 'Stichtingsdaglied' gezongen. Daarna maakten we een oorkonde, waarin de ceremoniën beschreven staan. Deze oorkonde deden we toen in een bus en lieten hem langs het dakbeschot naar beneden glijden. Daarmee was de plechtigheid geëindigd en klommen we weer naar beneden. Er werd afgesproken

De Bij nr. 19, 19 juli 1929.
Foto: Jos Heuer van Bij in Archief Werkplaats
Kindergemeenschap in IISG.

dat het busje ieder jaar alleen op de 12^e juli voor de dag mocht worden gehaald. En we kregen ook een mooi eigen huis vlak naast de school, veel groter dan het huisje in het Jodendom. En ver te lopen was niet meer nodig: via de achtertuin waren we zo in de school!

Toen het door de jonge architect Frans Röntgen naar de wensen van Kees Boeke ontworpen schoolgebouw aan de Frans Halslaan 68 op 12 juli 1929 in gebruik werd genomen, werd het Stichtingsdaglied gezongen. In die tijd was dat niet het lied dat wij nu kennen, maar 'Wij zijn vogels uit één nest' (op

² Informatie van Kees Boeke in de Bij nr. 120, dec. 1950: "[...] toen we wisten dat we er [het eerste Werkplaatsgebouw, JH] de beschikking over zouden krijgen" is het Werkplaatslied ontstaan.

In een overzicht in grafiekvorm over de jaren 1926-1950 dat Kees Boeke veel later gemaakt heeft, vermeldt hij dat het Werkplaatslied in de tweede helft van 1929 is ontstaan. Ik vind de Bij als primaire bron uit die tijd betrouwbaarder dan Kees' geheugen na zoveel jaren.

"In die tijd was het *Stichtingslied* niet het lied dat wij nu kennen, maar *Wij zijn vogels uit één nest*, op de wijs van het oud-Engelse drinklied *Down amongst the dead men*."

de wijs van het oud-Engelse drinklied: 'Down amongst the dead men'), dat volgens Kees de geest van het gemeenschapsleven zo goed typeerde. Pas een paar jaar later heeft Kees Boeke op de wijs van 'Auld Lang Syne' het huidige Stichtingsdaglied gemaakt: 'Weer vieren wij de Stichtingsdag in juli met elkaar,

Weer hijsen wij de Werkplaatsvlag, gelijk zo menig jaar'. Het oorspronkelijke Stichtingsdaglied verdween toen naar de achtergrond en raakte geleidelijk uit beeld.

Het zegt wel wat dat door Kees pas drieënhalp jaar nadat hij met zijn schooltje begonnen was, gesproken werd over

de stichting van de Werkplaats. Er was in het begin nog slechts een knop, die 'feitelijk toevallig' was ontstaan. Daar was nu - na drieënhalp jaar - een vrucht uit voortgekomen. Hij noemde deze fase dan ook 'De Vrucht'.

Jos Heuer
Oud-medewerker

Tekeningen Hermann von der Dunk, gemaakt ter gelegenheid van de opening van het nieuwe gebouw 1951.

Wandelroute 'Kees Boeke en de Werkplaats'

In 1918 kwamen Kees en Betty Boeke met hun vier kinderen in Bilthoven wonen. Bilthoven was, als centraal gelegen en met de trein makkelijk bereikbare plaats, geschikt voor de vredesactiviteiten die Kees samen met Betty wilde gaan organiseren.

Ze richtten een centrum op voor 'vrede en broederschap' en ook vonden er pedagogische conferenties plaats die bijdroegen aan de ontwikkeling van Kees Boekes visie op onderwijs.

Op 6 januari 1926 begon Kees in Bilthoven met lesgeven aan zijn eigen kinderen. Vanaf het begin was de school met haar bijzondere werkwijze en de onderwijsvisie van Kees een voorbeeld voor talloze andere scholen in Nederland en ver daarbuiten. Sindsdien is de Werkplaats niet meer weg te denken uit Bilthoven en is het verhaal van Kees Boeke onlosmakelijk met het dorp verbonden.

Wandelroute

Ter gelegenheid van het jubileumjaar is een wandelroute ontwikkeld waarbij Kees Boeke en de geschiedenis van de Werkplaats centraal staan. De route gaat langs de plekken in Bilthoven waar Kees en zijn vrouw Betty met hun gezin

gewoond hebben en waar het onderwijs van de Werkplaats is ontstaan en zich verder heeft ontwikkeld. Ook een aantal andere gebouwen en locaties die van betekenis zijn geweest voor de geschiedenis van dit bijzondere echtpaar en de school is erin opgenomen. Met deze route volgen en beleven we het historische verhaal van de familie Boeke en de Werkplaats.

Er zijn twee versies van de route: een voor algemeen publiek en een voor nieuwe werkers van het voortgezet onderwijs van de Werkplaats.

Podwalk en wandelgids voor algemeen publiek

De route voor algemeen publiek is bedoeld voor inwoners van de gemeente De Bilt, wandelaars in Bilthoven en andere mensen 'van buiten' die geïnteresseerd zijn in het levensverhaal van Kees en Betty Boeke en de geschiedenis van de Werkplaats. De route is natuurlijk ook interessant voor de huidige medewerkers, oud-werkers, oud-medewerkers en ouders van huidige werkers.

Voor de beschrijving van de route en informatie over de locaties maken we gebruik

van een podwalk en een wandelgids. Een podwalk is een gps-gestuurde audiotour waarbij je via je telefoon luistert naar verhalen, muziek en geluidsfragmenten die tijdens het wandelen automatisch starten op interessante locaties.

De podwalk wordt gepresenteerd door Daniela Hooghiemstra en Jos Heuer. Zij kennen de Werkplaats allebei heel goed. Daniela is oud-werker, historicus, schrijver en journalist en promoveerde in 2013 op de biografie van Kees Boeke. Jos was jarenlang verbonden aan de Werkplaats als medewerker geschiedenis, conrector bovenbouw en directeur bedrijfsvoering. Hij heeft veel over Kees Boeke en de Werkplaats geschreven.

Het idee voor de wandelroute komt van Jos. Hij heeft ook de research gedaan.

In de podwalk nemen Daniela en Jos de wandelaar mee langs de plekken in Bilthoven waar de visie van Kees op vrede, onderwijs en gemeenschap vorm kreeg.

Een impressie van de locaties

Op de volgende pagina's geven we een korte beschrijving een aantal locaties.

"Met deze route volgen en beleven we het historische verhaal van de familie Boeke en de Werkplaats."

Het Boschhuis en Broederschapshuis, Beetslaan/Sweelincklaan

Hier organiseerden Kees en Betty diverse activiteiten gericht op een nieuwe, Christelijke wereldorde. Ze begonnen een 'beweging voor vrede en broederschap' die moest bijdragen aan de wereldwijde solidariteit. Er werden verschillende vredesconferenties gehouden. Het was de bakermat van de Europese 'Nooit meer oorlog'-beweging.

Links: Deelnemers aan de 'Broederschapsconferentie' voor het Boschhuis, 1920. Foto: IISG. Rechts: Het Boschhuis nu. Foto: Roland Postma.

Links: Het Broederschapshuis in 1921. Foto: Archief Historische Kring/Rienk Miedema. Rechts: Het Broederschapshuis nu. Foto: Roland Postma.

Start van de Werkplaats, Van der Helstlaan

De kinderen van Kees en Betty zaten op de Montessorischool in Bilthoven. De overheid besloot in 1925 dat het schoolgeld in de vorm van belas-

ting aan de lokale overheid betaald moest worden. Omdat het belastinggeld ook voor militaire doeleinden werd ingezet, besloten Kees en Betty om hun vier oudste kinderen van de Montessorischool te halen.

In het huis van een vriendin begon Kees op 6 januari 1926 zijn eigen schooltje. Volgens Kees was er 'geen sprake van het stichten van een school, maar het was feitelijk toevallig dat ik met het werk begon'.

vervolg >

“Kees volgde muziekcursussen en al musicerend konden Julius en Kees het goed met elkaar vinden.”

Huize Gaudeamus, Gerard Doulaan

Dit was een belangrijk muzikaal centrum in Bilthoven. Het werd in 1924 gebouwd voor de componist en pianist Julius Röntgen. Muziek was voor Kees een belangrijk onderdeel van opvoeding en onderwijs. Kees volgde muziekcursussen en al musicerend konden Julius en Kees het goed met elkaar vinden. Julius gaf ook muziekles op de Werkplaats.

Huize Gaudeamus. Foto: Roland Postma.

De Woudkapel, Beethovenlaan

Een ontmoetingsplaats voor verschillende stromingen en idealen die belangrijk waren voor Kees en de Werkplaats. Er vonden grote muzikale uitvoeringen van de Werkplaats plaats en Kees gaf er diverse lezingen. De combinatie van spiritualiteit, muziek en onderwijsvernieuwing vond hier een gemeenschappelijke voedingsbodem.

De Woudkapel. Foto: Roland Postma.

Het eerste WP-gebouw, hoek Hobbemalaan–Frans Halslaan

Het ontwerp van het eerste WP-gebouw is gebaseerd op de visie van Kees op onderwijs en opvoeding. Het gebouw heeft door veel glas en lage ramen een open, vriendelijke uitstraling. Of, zoals Kees het zelf verwoordde: 'Het is eenvoudig en gerieflijk, gezellig zelfs. Bovendien maakt het dat wij elkaar veel gemakkelijker vinden kunnen en hebben de kinderen door deze inrichting meer het gevoel dat zij één gemeenschap vormen dan het geval zou zijn als zij in dichte kamers van elkaar gescheiden waren.'

*Boven: Het eerste Werkplaats-gebouw circa 1930.
Foto: Archief IISG.*

*Onder: Werkers en medewerkers voor de
Werkplaats circa 1935. Foto: Archief IISG.*

*Rechts: Het oude Werkplaatsgebouw nu.
Foto: Roland Postma.*

“Het gebouw heeft door veel glas en lage ramen een open, vriendelijke uitstraling. Kees: ‘De kinderen hebben door deze inrichting het gevoel dat zij één gemeenschap vormen’.”

*Het Duitse Internaat.
Foto: Hermann von der Dunk.*

Het Duitse Internaat, Van der Helstlaan

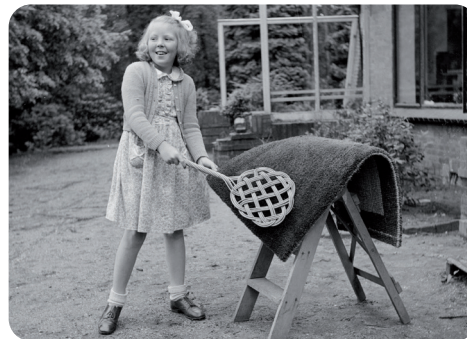
In de periode na 1933, toen Hitler in Duitsland aan de macht was gekomen, heeft Kees een groot aantal Duitse vluchtelingen in de Werkplaats opgenomen. Een van hen was Hein Herbers, de vader van de bekende hoboïst Werner Herbers. Eerstgenoemde vluchtte in 1933 vanwege de toenemende dreiging van het nazibewind. Ook de familie Von der Dunk verliet om deze reden Duitsland. En zo kwam historicus Hermann vond der Dunk in 1937 als klein jongetje met zijn ouders in Bilthoven terecht. Zijn vader Heinrich kon op de Werkplaats komen werken als tekenleraar. Op verzoek van Kees stichtte Heinrich in 1938 samen met zijn vrouw Ilse het Duitse Internaat. Kees zag het als een eerste stap naar een grote Internationale Kindergemeenschap.

Villa Ardjoeno, Soestdijkseweg-Noord

Hier brachten de prinsessen Beatrix, Irene en Margriet na de oorlog hun eerste tijd op de Werkplaats door. Koningin Juliana koos voor de WP vanwege de vernieuwende onderwijsmethode van Kees. Maar er ontstonden problemen. De nadruk op het 'gemeenschapsmens' botste met de opvoeding die Beatrix aan het hof kreeg als 'hofmens'. Ze voelde zich niet meer thuis op de school en gaf aan dat het onderwijs en de sfeer haar niet meer aanspraken. Toen Beatrix 13 jaar oud was ging ze van school.

Villa Ardjoeno, 1946 Foto: Nationaal Archief, Collectie van de Poll.

*Prinses Beatrix aan het werk in de dienstploeg.
Foto's: Nationaal Archief, Collectie van de Poll.*

“Beatrix voelde zich niet meer thuis op de school en gaf aan dat het onderwijs en de sfeer haar niet meer aanspraken.”

Interactieve speurtocht voor nieuwe werkers

Elk jaar starten zo'n 280 nieuwe werkers in het voortgezet onderwijs van de Werkplaats. Voor hen maken we - als onderdeel van hun introductieweek - een interactieve speurtocht langs grotendeels dezelfde locaties als die van de podwalk. De speurtocht brengt het verhaal van Kees Boeke tot leven en maakt de werkers bewust van het feit dat ze onderdeel worden van een 100 jaar oude gemeenschap.

In groepjes van vier gaan ze langs een aantal locaties. Na een korte introductie over het thema en de locatie maken ze opdrachten met behulp van eigen tekstjes, foto's, audiofragmenten en video's. Na afloop presenteren de werkers de resultaten van deze opdrachten klassikaal aan elkaar.

Hieronder een aantal voorbeelden van de opdrachten.

Het Broederschapshuis

Thema: afwijzing van geweld en oorlog.

Opdracht: wat zou jij voor vrede kunnen betekenen? Bedenk een actie met bijpassende slogan die je als werker zou kunnen uitvoeren in Bilthoven.

Huize Gaudeamus

Thema: muziek als onderdeel van opvoeding en onderwijs.

Opdracht: luister naar het originele Werkplaatslied en maak er een moderne versie van.

Het eerste Werkplaatsgebouw

Thema: gemeenschap, openheid en gelijkheid.

Opdracht: maak foto's in het gebouw die deze drie kernwaarden illustreren. Maak ook foto's van de domeinen in de huidige school en geef aan wat de overeenkomsten zijn.

Lancering en distributie

De feestelijke lancering van de podwalk en de wandelgids vindt plaats op 20 juni 2026 tijdens de WP 100-reünie. De podwalk kan worden gedownload van de websites van de Werkplaats en gemeente De Bilt en van diverse wandelroute-websites. De wandelgids is verkrijgbaar bij de Werkplaats, VVV's en winkels in De Bilt, Bilthoven en andere dorpen in de regio.

De speurtocht voor de nieuwe werkers wordt aan het begin van schooljaar 2026-2027 voor het eerst gebruikt.

Hans Wanrooy
Oud-werker en producent van dit project

Werk dan mee in De Werkplaats

Op de donderdag voor de kerstvakantie, vlak voor de boerenkoolmaaltijd op het VO, spreek ik Claartje van Opstal (medewerker drama VO) en Emiel Schoneveld (medewerker dans BO én VO). We spreken elkaar eerst over hoe ze op de Werkplaats terecht zijn gekomen.

Claartje: 'Nou, 27 jaar geleden zei een oud-medestudent van mij: 'Claar, ik ben nu ergens aan het invallen en dat is op de WP. Ik vind dit helemaal niks, maar het is wel een school voor jou.' En toen heb ik de telefoon gepakt en mocht ik beginnen. Ik heb de eerste jaren vooral veel vervangen en toen ben ik eigenlijk gebleven. In het begin heb ik wel vijf verschillende vakken gegeven hier op school.'

Emiel: 'Ik ben als werker begonnen op de middelbare school. Ik danste toen al en dat wilde ik veel blijven doen en de Werkplaats was een plek waar dat kon. In die tijd heb ik Claartje ook leren kennen als medewerker. Ik wilde graag een productie bij haar meedraaien, maar je moest in die tijd kiezen voor dans of toneel, dus dat is toen niet gebeurd.'

Claartje: 'Ja, dat was zo. Van mij mocht je het wel allebei doen. Ik denk: een creatief kind moet de mogelijkheid hebben om twee poten te ontwikkelen.'

Emiel: 'Ja en nu is dat ook zo. Nu zijn toneel en dans allebei op een andere dag, waardoor ze gewoon altijd kunnen.

Foto: Claartje van Opstal.

We hebben er nu ook twee die dat doen, dus ik vind het heel leuk dat wij daarin nu ook werkers uitwisselen. En om de cirkel helemaal rond te maken: nu worden wij samen geïnterviewd, maar jaren geleden zat ik voor de schoolkrant als werker Claartje te interviewen! Dat was een apart verhaal, we gingen voor de rubriek 'eten bij een medewerker' bij haar op bezoek, maar we kwamen in één groot toneelstuk terecht. Maar het kwam zo geloofwaardig over, dat we het gewoon hebben opgeschreven.

Pas twee jaar geleden kwam ik erachter hoe het echt zat. En nu ben ik dus terug als medewerker. Ik heb altijd gedanst met Nicole (oud-medewerker dans – red.) en toen zij ging verhuizen heeft ze mij gevraagd om haar op het BO op te volgen. Iets later kwam er ook ruimte op het middelbaar. Ik vond het heel tof om ook daar producties te gaan maken.'

Claartje: 'Ik zit hier nu al 27 jaar, omdat ik mij hier ook heel vrij voel. Het is daarin gewoon een hele prettige plek om te

Claartje van Opstal

Leeftijd: 54

Komt oorspronkelijk uit: Breda

Woonplaats: Utrecht

Woonsituatie: Ik woon samen met mijn man, twee van mijn drie kinderen en om de week een van mijn twee stiefzonen

Studie(s): MBOagogisch werk en Hogeschool voor de Kunsten Arnhem (theatermaker/docent theater)

Quote: "Het lef dat je voor onze vakken nodig hebt, het kennen van je eigen lijf en stem."

werken. Nu ben ik op een leeftijd dat ik denk: 'Ja, ik denk dat ik maar gewoon blijf.'

Emiel: 'Ja, die vrijheid in je lessen heb je wel. Binnen de leerdoelen kun je echt je eigen lesprogramma maken. Als ik weet: dit wil ik dat de werkers kunnen, dan maakt het niet uit dat ik het in de ene periode op een andere manier bereik dan in een andere. Je kunt als professional creatiever blijven.'

Claartje: 'Ja, je wordt er ook lui van als je gaat denken: 'Ah, ik doe wel hetzelfde als vorig jaar.' Ik weet ook vanuit de theorie wat ik wil behandelen en soms bedenk ik dan op de fiets hoe ik het precies ga neerzetten.'

Emiel: 'Daarin hebben we ook een parallel: ik doe dat ook. In een half uur op de fiets kun je behoorlijk wat bedenken.'

Emiel Schoneveld

Leeftijd: 29

Komt oorspronkelijk uit: Zwolle

Woonplaats: Utrecht

Woonsituatie: Samenwonend, verloofd

Studie(s): Dansopleiding, Pabo, pedagogische wetenschappen en onderzoeksmaster pedagogiek en onderwijskunde

Quote: "We gingen voor de rubriek 'eten bij een medewerker' bij haar op bezoek, maar we kwamen in één groot toneelstuk terecht."

Claartje: 'Ik probeer er ook vaak wat burgerschap in te borduren. 'Wat is er hand in de wereld?' En dan verwerk ik dat al spelend in de lessen.'

We schakelen over op het onderwerp 'vrije tijd'.

Claartje, lachend: 'Ik werk vijf dagen op school, dus ik heb weinig leven buiten de Werkplaats. Ik heb nog tekenles, ga graag naar musea en op vakantie en doe, als echte Bourgondiër, veel uitjes.'

Emiel: 'Ik kook graag en samen met mijn verloofde ga ik ook graag op tripjes of grotere reizen. Verder train ik ook nog om mijn eigen vaardigheid op peil te houden. In Amsterdam doe ik nog klassiek ballet en ik ben dit jaar weer begonnen met een nieuwe dansstijl waar ik dan weer inspiratie uit kan putten voor mijn lessen.'

Claartje: 'Ik ga ook veel naar theater. Je moet jezelf blijven voeden, anders slaan we ook een beetje dood.'

Emiel: 'Je wil ook stijlen leren die aanspreken bij je doelgroep om daarin ook raakvlak te creëren.'

Claartje: 'Ja, je moet ook hun termen weten. Dat ging heel makkelijk toen mijn kinderen nog jonger waren. Daar moet je heel snel in meegroeien.'

Tot slot spreken Emiel en Claartje elkaar nog over het belang van hun vakken.

Claartje: 'Ik vind drama voor de geestelijke en lichamelijke vorming van het kind heel belangrijk. Dat een werker die wat naar binnen gekeerd is toch rechterop uit mijn les loopt of dat zo iemand juist een keer in de picture kan staan, dat is wat ik wel zie gebeuren. Het lef dat je voor onze vakken nodig hebt, het kennen van je eigen lijf en stem: die dingen maken het verschil.'

Emiel: 'Ja, het eindproduct is niet het doel van de les. *Persoonlijke groei, durf en waardering en erkenning* kom je sowieso tegen. Juist als je de theorie van je vak centraal stelt heb je altijd een mooi, afgebakend moment in elke les waarin die dingen vanzelf naar voren komen. Je kunt prima een rekenles geven waarin het niet gaat over de durf om te rekenen.'

Maarten Elenbaas

Foto: Emiel Schoneveld.

Wat een leeftijd!

100 jaar: een eeuw. Wat een leeftijd! Mijn oma werd nog niet zo lang geleden 100 jaar. Dat vierden we met trots en dankbaarheid. Verhalen van vroeger werden gedeeld, foto's bekeken, herinneringen opgehaald. We vierden als familie haar leven en het onze, met vier generaties bij elkaar.

Datzelfde doen we in 2026 op de Werkplaats. We vieren het 100-jarig bestaan. Een eeuw Werkplaats: een plek vol herinneringen en geschiedenis. Toen ik startte op de Werkplaats werd ik bijna overspoeld met de verhalen over die rijke geschiedenis. Ik bekeek het archief, las boeken en luisterde naar de ervaringen van medewerkers, die onderling graag over vroeger praten. Verhalen over hilarische jaarslot-optredens, over samen in weekenden op school vijvers graven of muren verven en verhalen over werkers die hun zijn bijgebleven. Over wat de Werkplaats heeft betekend voor hen en voor anderen. Mooie verhalen met een zweem van nostalgie. Als nieuwe medewerker op de Werkplaats - en zeker als nieuwe directeur - is het niet heel makkelijk om goed te begrijpen wat de invloed van die geschiedenis nog steeds is. Vooral omdat de verhalen zo persoonlijk zijn. Het lijkt soms wel of iedereen een eigen beeld heeft van de geschiedenis van de Werkplaats en van het belang daarvan voor de Werkplaats van nu.

Ondanks de verschillen in beleving zit in al die verhalen wel een rode draad. Het gaat altijd over samen: samen werken, samen leren, samen leven. Samen lachen, samen huilen, samen ontwikkelen.

In de afgelopen 100 jaar is er veel veranderd op de Werkplaats. Omdat kinderen en medewerkers van nu niet meer die van toen zijn. Omdat de maatschappij van nu niet meer die van toen is. De Werkplaats is een school die volop in ontwikkeling is. Kees Boeke wist 100 jaar geleden al het belang van in ontwikkeling blijven te benadrukken. In zijn boek Kindergemeenschap schrijft hij: 'Van iets dat groeit en zich ontwikkelt kan wel een momentopname worden gemaakt, die even laat zien hoe het er

op een bepaald moment uit ziet, maar als we op zo'n 'snapshot' blijven staren is het of het leven eruit gaat.' Wat niet veranderd is in al die jaren is de kern van onze visie: leren doe je samen, we dragen verantwoordelijkheid voor elkaar en voor onze omgeving en iedereen is van waarde. Die kern is al 100 jaar springlevend.

Toen mijn oma 100 jaar werd wist ik: haar leven zal niet lang meer duren. Hoe anders is dat bij de 100ste verjaardag van de Werkplaats. We vieren met trots en dankbaarheid. We kijken terug, delen herinneringen, kijken vooruit én gaan verder. Samen.

Fieke Blaauwendraad
Directeur basisonderwijs

*Ga je mee, dan gaan we samen
Samen redden we het wel
Samen hebben we het goed
Ik wacht wel even als dat moet*

(Wouter Stips, 2007)

bo

Werkers aan het Woord

Als school hebben we al geruime tijd vier kernwaarden: samenwerking, duurzaamheid, betrokkenheid en gelijkwaardigheid. Ingewikkelde begrippen die op verschillende manieren zijn uit te leggen. Maar wie kunnen ze beter uitleggen dan onze werkers zelf? In de onderstaande verhalen maken werkers van groep 1 t/m 8 zien deze abstracte kernwaarden concreet.

Zoe

Groep 1/2:
Mare, Zoe en
Sophie hebben
tekeningen
gemaakt bij het
thema *samen-
werking*

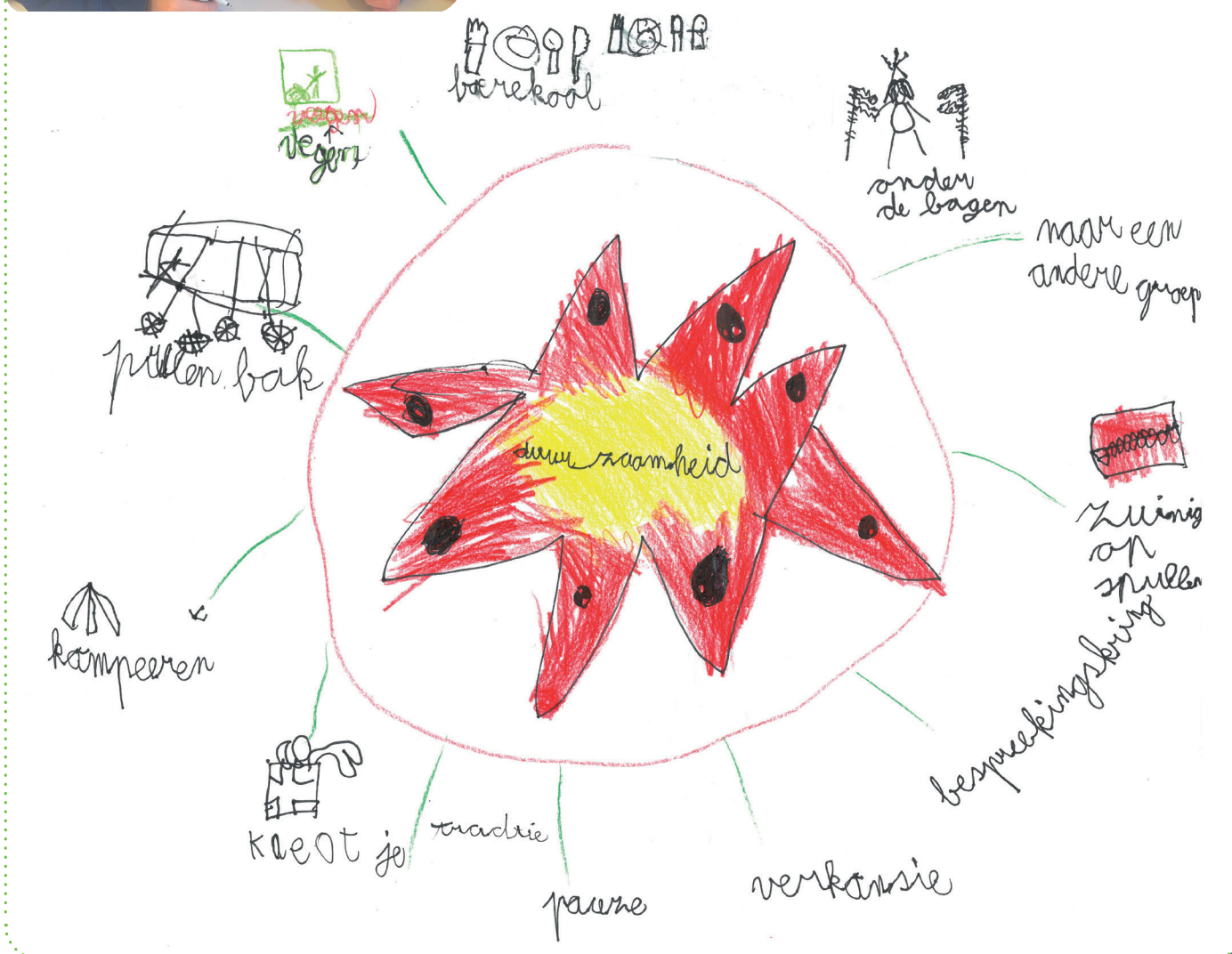

Mare

vervolg >

Groep 3/4: Boet, Julian en Merel beelden het thema *duurzaamheid* uit

Groep 5/6: Esmee en Isaak over *betrokkenheid*

Esmee: 'Als iemand al klaar is bij het knutselen dan gaan we altijd anderen helpen als die hulp nodig heeft. Uiteindelijk denkt die dan: 'Oh, zo moet het dus.''

Isaak: 'Je helpt ook meer kinderen dan alleen je mentorkind. Ik vind het gewoon leuk om ook anderen te helpen.'

Esmee: 'Soms lukt mij iets niet, maar dan helpt gewoon iemand anders mij. En dan kan ik weer aan de slag, als het dan weer niet lukt, dan vraag ik weer iemand om hulp.'

Isaak: 'Ja, je komt gewoon altijd voor elkaar op, niet alleen voor je mentorkind.'

Esmee: 'Als je iets niet snapt van rekenen dan vraag ik iemand om hulp.'

Isaak: 'Ja ik vraag gewoon vrienden om mij te helpen die goed zijn in rekenen.'

Esmee: 'Ik kan gewoon naar iedereen toe, ook naar de groep 6-jongens. Dat boeit niet.'

Isaak: 'Nee, voor de hele klas is niets gek eigenlijk. Ik ga net zo vaak met jongens als met meisjes om.'

Esmee: 'Nee, dat maakt geen verschil.'

Isaak: 'Sommige jongens hebben dan ook roze truien. Ik vind dat juist ook leuk.'

Esmee: 'Ja, je mag gewoon zelf kiezen.'

Isaak: 'Ja dat je dan een vriend hebt die van zwart houdt, dat jij dat dan ook leuk zou moeten vinden.'

Esmee: 'Ja, in deze klas mag je jezelf zijn.'

Isaak: 'Ik vond het vorig jaar ook een hele leuke klas. Daarom heb ik nog steeds contact met Flynn.'

"Ik kan gewoon naar iedereen toe, ook naar de groep 6-jongens. Dat boeit niet."

vervolg >

Groep 7/8: Birk (links) en Mette (rechts) over *gelijkwaardigheid*

Birk:

In onze klas (7/8 Renee) komt gelijkheid vaak voor. Gelijkheid is eigenlijk respect voor anderen hebben en accepteren hoe hij/zij wil zijn, bijvoorbeeld als je homo of lesbisch wil zijn, dan moet iedereen dat kunnen accepteren, maar ook vrouwen en mannen moeten gelijk zijn. Zo kun je veel dingen opnoemen waar gelijkheid zou moeten zijn. In onze klas kun je gelijkheid herkennen aan dat we elke ochtend in een kring gaan zitten, zodat er niet een rij

voor zit en een rij achter, maar iedereen krijgt evenveel aandacht. Ook luisteren we elke ochtend naar elkaars verhalen en stellen we vragen. Nog een voorbeeld waarin je gelijkheid zou kunnen herkennen in onze klas, is dat we de meester of juf niet meester of juf noemen maar dat we iedereen bij de voornaam noemen. We zeggen niet u tegen leerkrachten maar 'je', en als we over de juffen en meesters praten dan noemen we ze 'medewerkers'. De kinderen zijn de werkers, en de leer-

krachten zijn de medewerkers, om te voorkomen dat de meester of juf niet boven een ander staat.

Op school hebben we ook een werkersraad. Daar mogen de kinderen ideeën inbrengen voor de school, en dan mogen ze kijken of dat lukt. Bijvoorbeeld: ik zou graag meer schommels willen, dan ga je naar de werkersraad, en dan mag je kijken of dat lukt en als dat lukt mag je dat proberen te regelen.

Ik vond het leuk om deze tekst te maken, omdat ik gelijkheid ook heel belangrijk vind. Bedankt voor het lezen.

“In onze klas kun je gelijkheid herkennen aan dat we elke ochtend in een kring gaan zitten. Iedereen krijgt evenveel aandacht.”

Hoi, ik ben Mette, ik ben 12 jaar en zit in groep 8. In de bovenbouw zie ik heel veel dingen en vormen die naar gelijkwaardigheid verwijzen en daar ben ik zelf heel blij mee.

Nationaliteit

Ik zelf vind nationaliteit heel belangrijk. In onze klas zit een jongen genaamd Nazar en hij is gevlucht uit Oekraïne. Onze school denkt dus niet: Nazar komt uit Oekraïne, niet uit Nederland, dus hij mag niet op deze school komen. Ze denken wel: Nazar is gevlucht uit Oekraïne dus kan hij op deze school misschien veel vrienden maken en het gezellig hebben. In een andere klas zit ook iemand die is gevlucht, uit Syrië, die hebben we ook niet afgewezen. Dat vind ik wel heel goed van onze school. We hebben dat natuurlijk ook een beetje van Kees Boeke.

De kring

De kring verwijst ook naar gelijkwaardigheid. Het is namelijk niet dat de medewerker beter is dan de werker. De medewerker is bij ons namelijk niet degene die de hele tijd praat maar de werkers mogen ook zeggen wat ze bijvoorbeeld in het weekend hebben gedaan. Bij ons in de bovenbouw is ook een van de werkers de voorzitter en niet de medewerker. De medewerker zit ook niet op een grote bureaustoel maar ook op een stoel waar wij op zitten.

Plannen

In de bovenbouw plannen wij, ook dan mogen wij bepalen wat we gaan doen. Als we de meeste dingen maar af krij-

gen van wat er op de werklíst staat dat we moeten doen.

Geloof

In onze klas zijn ook wat kinderen die bijvoorbeeld geloven in de islam of het christendom. Dat maakt onze school ook niet uit. Ik ben heel blij dat onze school dat allemaal niks uitmaakt.

Uiterlijk

Hier op school maakt het niks uit hoe je eruitziet. Iedereen moet aardig tegen elkaar doen, niemand mag gepest worden om hoe hij/zij eruitziet. Dat vindt denk ik iedereen wel.

Oplossen

Als er toch iemand gepest wordt of als er iets anders stoms gebeurt dan wordt het vrijwel meteen opgelost. Dan gaat de medewerker met de werker(s) zitten om het uit te praten. Dan krijgt iedereen de beurt en mag iedereen zeggen wat zijn/haar kant van het verhaal is.

Serieus

In de bovenbouw zitten we ook op de vloer en als je dan een vraag hebt dan word je ook gewoon serieus genomen en geven ze goed en duidelijk antwoord. Ze lopen niet weg en zeggen: 'Denk zelf na, vraag het niet aan mij.' Gelukkig doen ze dat hier niet.

Meedenken

Wij als werkers mogen ook heel veel meedenken over wat er allemaal gebeurt. Bij de werkersraad kan je ook heel erg meedenken over wat er gebeurt. Toch zie ik in de klas ook veel waar we aan mogen meedenken,

zoals bij het kerstspel, daar hebben we allemaal wel een rol en je kan ook wat van je tekst weglaten of er iets bij verzinnen.

Ik zie nu ook dat er heel veel dingen in de bovenbouw naar gelijkwaardigheid verwijzen en daar ben ik zelf ook heel blij mee. Bedankt voor het lezen. Doe!

**“Onze school denkt:
Nazar is gevlucht uit
Oekraïne dus kan hij op
deze school misschien
veel vrienden maken en
het gezellig hebben.”**

Foto's: Maarten Elenbaas

Laura Loupatty neemt afscheid van de WP

HOOFD

'Later als ik groot ben word ik juf'

In september 1978 zette ik voor het eerst voet op WP-bodem. Waar nu tennisclub Helios is stond vroeger de KLOS, de Kleuter Leidster Opleiding School. Van de havo op het strenge Christelijk Lyceum in Zeist naar de KLOS was een verademing. Ik volgde alle lessen redelijk trouw en ging in de pauze naar de kantine, waar Wim, de conciërge, tosti's en soep maakte. De sfeer was gemoedelijk en heel erg gezellig.

Regelmatig bezochten we de kleutergymlessen van Wout Wanrooij. Ik heb altijd met bewondering gekeken naar deze lessen en naar Wout: een grote statige man, die - zodra hij begon te praten - met zijn rustige, duidelijke stem alle kleuters meteen in beweging kreeg. Wout had het altijd over de drie eigens: eigen initiatief, eigen vormgeving en eigen tempo.

Zo rond kerst speelden we het Jaarslot, waarin we veel improviseerden. Die kunst hadden we tijdens de dramalessen van Kim onder de knie gekregen.

In de jaren op de KLOS leerde ik om te kijken naar kleuters en naar kinderen: leren door observeren. Begrippen als *gelijkwaardigheid, samenwerken, worden wie je bent, bewustwording, de werker centraal, zorg voor de natuur, belevingswereld, uitdagende leeromgeving*

en *de drie eigens* kregen steeds meer inhoud en ik probeerde ze toe te passen tijdens mijn stages. Toen dacht ik nog dat het 'overal' zo zou zijn.

Ik denk dat hier, op de KLOS, de basis werd gelegd voor mijn verdere schoolloopbaan en ik wist toen nog niet dat mijn leven zo verweven en verbonden zou zijn met de WP.

HART

'Het WP-gevoel'

Dat mijn kinderen, Saraï en Benjamin, naar de WP gingen was voor mij vanzelfsprekend. In die tijd gingen de inschrijvingen via Bertie, de toenmalige directeur. Toen ik het kleutergebouw na zoveel jaren weer binnenliep, voelde het meteen vertrouwd. Ook Saraï stapte

vrolijk de peutergroep van Anja binnen. De peutergroep was toen gevestigd in één van de huidige kleuterlokalen. Als bijna 4-jarige mocht ze al in februari 1989 naar de kleuters, omdat Anita - of 'Apita' zoals Benjamin haar noemde - de vijfde kleutergroep ging starten.

Toen Benjamin in 1993 nog bij de peuters zat bij Wilma, ben ik in februari begonnen in de onderbouw en daarmee startte mijn WP-loopbaan. Na de zomervakantie ging Benjamin naar de kleutergroep van Wilma en Ingrid. Zo zaten wij jarenlang met z'n drieën gezellig op de WP.

Het was fijn om te werken op een plek waar ik me thuis voelde en waar ik dat wat ik geleerd had ook in de praktijk kon toepassen.

"Van de havo op het strenge Christelijk Lyceum in Zeist naar de KLOS was een verademing."

“Respect zit niet in hoe
je genoemd wordt, maar
hoe je met elkaar omgaat.
Dát is gelijkwaardigheid.”

Na vier jaar in de onderbouw maakte ik de keuze om naar groep 3/4/5 te gaan. Als mensen hoorden dat ik in het onderwijs zat in een groep met drie leerjaren keken ze vaak wat verontrust, maar ik vond het juist bijzonder. ‘Het is net een gezin met heel veel kinderen, die vooral veel van elkaar leren, samenspelen en samenwerken’, zei ik vol trots. Ik vertelde over het mentorschap, Kees Boeke, de dienstploeg, de vieringen, de hoofdplons en op kamp gaan. In die tijd gingen we op de fiets (net als Kees) naar de Vonk in Zeist en bleven daar vier dagen.

Als ik het over werkers en medewerkers had werd er vaak gezegd: ‘O, noemen ze jou dan geen juf?’ ‘Klopt, ze noemen mij gewoon Laura of Lau. Respect zit niet in hoe je genoemd wordt, maar hoe je met elkaar omgaat. Dát is gelijkwaardigheid.’

In 2000 startte ik in de bovenbouw, in een 6/7/8-groep. Ook dit was weer een bewuste keuze. Als ik terugkijk naar mijn bovenbouwtijd zijn er veel ontwikkelingen geweest. De meeste

heb ik omarmd en een aantal heb ik zelf ingebracht, zoals het werken met flexplekken, Media Masters en POP (Persoonlijk OntwikkelingsPlan). We gingen van drie- naar tweejaars-groepen, waren een tijd gehuisvest in een noodlocatie en verhuisden daarna naar de Ronding.

Wat was dat een geweldige, nieuwe uitdaging. We konden de werkers meer regie geven over hun eigen werk en leren, met de gedeelde verantwoordelijkheid voor 150 bovenbouwwerkers. Eindelijk konden we samenwerken in een omgeving die meer bij onze manier van lesgeven paste.

In 2011 ben ik begonnen met het schrijven van columns. Iedere dag maakte ik wel iets mee, waarvan ik dacht: dat moet ik vastleggen. Het idee was om anderen deelgenoot te maken van dit prachtige vak, maar naarmate de jaren verstreken leerde ik, en verbaasde en verwonderde ik me iedere keer over de onbevangenheid, het relativiseringsvermogen en de scherpte van de werkers.

Op een middag, in de pauze, zit mijn vinger tussen de deur. Het doet pijn en dat zien twee van mijn werkers. Ze kijken naar de nagel van mijn middelvinger en zeggen: ‘Aah..... Lau. ...maar hij is wél mooi blauw!’

Tijdens een KOM-gesprek wijst Lex naar het kruisje bij ‘contact met anderen’. Hij vraagt wat dat precies betekent en ik antwoord: ‘Dat betekent hoe je met anderen omgaat.’ Bij Lex heb ik het aan de linkerkant gezet, omdat het soms wel erg gezellig is bij zijn werkplek. Dan zegt hij: ‘Maar als het contact met anderen goed is, dan zou het eigenlijk daar moeten staan?’ en hij legt zijn vinger bij een hokje aan de rechterkant. Ik kijk hem aan en het zet me aan het denken. Als ik thuiskom, pas ik het aan. Want ja, als je het zo bekijkt heeft hij helemaal gelijk.

vervolg >

Ik denk dat het handig is als we wat plekken gaan aanpassen, zeg ik en kijk naar twee werkers die het heel erg gezellig hebben, maar het ook onrustig maken in de kring. Als jij..... oh nee, dat is niet zo handig.... Dan zegt de regelaar Colin: Ik heb een oplossing. Hij noemt de namen van Otis en Flip en zegt Als jij nou daar gaat zitten en jij daar... dan zit Flip ook niet weer op zijn oude plek.... En zitten jullie OOK niet naast elkaar. Ik kijk Colin verbaasd aan en hij zegt: 'Tja, dat JIJ dat niet eerder hebt bedacht...'

HANDEN

'Met mijn hand op mijn hart'

In 2016 besloot ik om weer te gaan werken in 3/4. Eenmaal in 3/4 ervaren ik wat werkers allemaal hebben geleerd voordat ze in de bovenbouw terecht komen. Hoe ze gegroeid zijn, op alle ontwikkelingsgebieden. Dat was wel even een eyeopener en ik realiseerde me dat ik daar al jaren mijn bijdrage aan leverde.

Naast lesgeven ligt mijn hart bij schrijven en muziek. Natuurlijk wilde ik direct helpen schrijven bij het Jaarslot. Samen met Heidi en Anneke heb ik dit jaren gedaan. Mijn eerste Jaarslot in 1993 was *Ja zuster, nee*

zuster, toen nog in de grote zaal van het oude VO-gebouw. In totaal heb ik 24 keer meegeschreven en 28 keer meegedaan. Mijn laatste Jaarslot in 2025 was *De gele Onderzeeër*.

Daarnaast schreef ik liedjes voor de onderbouwmusical van het VO, schreef en regisseerde ik samen met Peter en Emanuel de mini-musical voor de Open Dag van het VO en maakte ik natuurlijk samen met Renée de 8e-jaarsmusical. Zelf muziek maken deed ik in de WP-band, een band die bestond uit medewerkers van het BO, werkers van het VO en WP-ouders. Heel soms treden we nog op, vooral tijdens WP-festiviteiten (reünie, afscheid van collega's).

Het is fijn als je op een school werkt met veel mogelijkheden om je talenten te ontwikkelen, waar je keuzes kan en moet maken. Niet mijn sterkste kant, want ik vind veel leuk, wil altijd aanpassen of verbeteren, ben praktisch ingesteld en wil (vooral voor de werkers) meer structuur inbouwen, meer inhoud geven, meer eigen maken. Ik zie overal uitdagingen en wil het belang van WP-tradities benadrukken, maar ook meegaan met de tijd en het liefst vooruitlopen.

Daarom ga ik binnenkort meewerken aan een onderzoek van Malmberg naar hoe AI je kan helpen bij het ontwerpen van een lessenserie rekenen.

Ik zit mijn hele leven al op school, eerst als kind en nu al jaren als leerkracht. Ik heb veel veranderingen en ontwikkelingen gezien en meegemaakt.

Na al die jaren geniet ik nog steeds van een mooi handschrift, van een werker die helemaal in het verhaal zit tijdens het voorlezen, van complimenten als 'Je kan goed uitleggen' of 'Bij Laura kan je altijd blijtanken' en het ontroert mij na al die jaren nog steeds als ik een werker tegen een klasgenootje hoor zeggen: 'Vertel maar alleen wat je wilt vertellen.'

Met mijn hand op mijn hart zeg ik:

'Wat was het een voorrecht om op de WP te zijn en deel uit te maken van deze gemeenschap. Om er te leren, te leven en te werken.'

Laura Loupatty
Medewerker 3/4

*"Mijn eerste Jaarslot in 1993 was **Ja zuster, nee zuster**, toen nog in de grote zaal van het oude VO-gebouw."*

bo

Bezoek prentenboeken-auteur Chris Haughton

Eén van de eerste prentenboeken die ik voor mijn in 2017 geboren dochter kreeg was *Komt goed, kleine krab* van de Britse schrijver Chris Haughton. Ik was direct een groot fan van zijn werk en begon hem te volgen op Instagram. In maart 2022 verscheen daar plots het volgende bericht over een ander prentenboek dat hij heeft gemaakt, *Weltrusten allemaal*:

'*Goodnight everyone* was inspired by the film *Powers Of Ten* by Charles and Ray Eames. I've long been a fan of this film but when I read more about it I discovered that in fact the #Eames' were themselves inspired by a book called *Cosmic View* by Kees Boeke. When I began looking into Boeke's life and how he came up with the idea it turned out to be very interesting.'

We kregen contact en in juni 2025 is hij op bezoek geweest bij ons op school. Hij vertelde uitgebreid over hoe het werk van Kees Boeke hem heeft geïnspireerd en hoe hij de Tiendensprong gebruikt bij zijn klassenbezoeken in Engeland. Zelf schreef hij het volgende over het bezoek:

'I have written many times about the fascinating Dutch educator Kees Boeke. But last month I got to visit his school close to Utrecht.

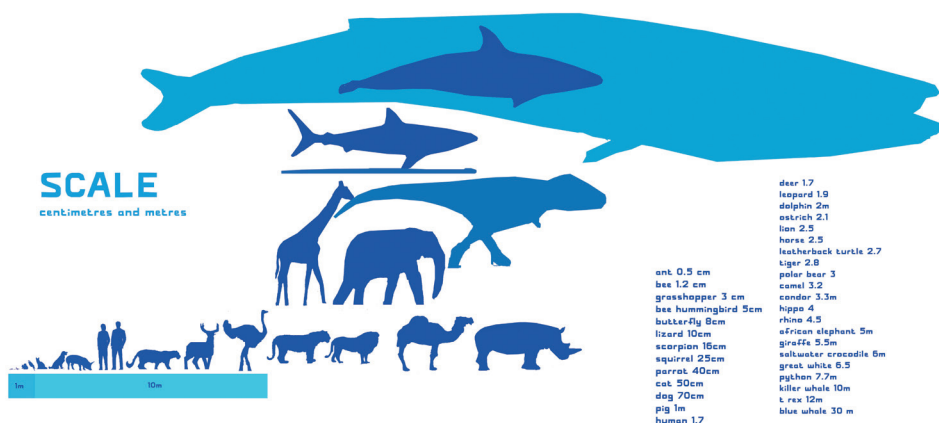
Because the school was radically student led, children decided what to be taught. One lesson was on how everything is connected. He and the students created scale models and shrunk them down by 10x. This project became the book *The universe in me and me in the universe in Dutch*; it's so beautifully simple. That

became *Cosmic View* in English and got made into a film by Charles and Ray Eames called *Powers of Ten*. Look it up if you haven't seen it. Look for my blog posts on this on my blog. It became very influential and was the idea for the project that eventually became Google Earth.

I am making several projects based on this idea. Two books will take this idea through space and time, which I will share with you soon.

I spoke to some of the classes and showed my new book *The history of information* - which is also based on *Cosmic View* - and I was shown around the school by the students themselves.'

Maarten Elenbaas
Medewerker 7/8

“Chris vertelde over hoe het werk van Kees Boeke hem heeft geïnspireerd en hoe hij de Tiendensprong gebruikt bij zijn klassenbezoeken in Engeland.”

Honderd jaar

Wie ouder wordt kan verder terugkijken. En wie zoals ik al een tijdje meedraait op de Werkplaats zou kunnen zeggen dat de zin uit het Werkplaatslied ('Werk dan mee aan de Werkplaats') de afgelopen eeuw iets heeft opgeleverd wat lijkt op een door heel veel verschillende medewerkers en werkers gevlochten tapijt van ontwerpen, dromen, ambities, creaties en vindingen.

Als het tapijt kon spreken zouden we van iedere draad de eigen geschiedenis met de Werkplaats kunnen beluisteren en ons stellig verbazen over het belang van de school voor zoveel mensen.

Graag zou ik de namen van een aantal mensen hier noemen, dode mensen en levende mensen, en dat zou ook recht doen aan hun onvermoeibare en vaak onbezoldigde inzet voor de goede zaak, maar voor de lezer van nu is dat niet heel boeiend en bovendien zou ik mij noodzakelijkerwijs tot een keuze moeten beperken. 'Geen mens kan gemist worden', las ik eens op een in de medewerkerskamer liggende condoleancekaart, en dat geldt ook bij samenwerken. Laten we dus niemand *meer* of *minder* belangrijk noemen, want ieder droeg naar aard en vermogen bij.

De Werkplaats is het levenswerk van dat wonderlijk geroepen echtpaar dat van onderwijs vurig verlangde dat het jonge mensen vooral leerde 'waarlijk mens' te zijn om in hun volwassen bestaan bij te kunnen dragen aan een rechtvaardiger samenleving.

Volkomen dwaas, zou een cynicus kunnen zeggen. Een ijdel verlangen van twee naïeve goedbedoelende mensen, want die rechtvaardige samenleving is verder weg dan ooit.

Je kunt ook zeggen dat de afschuwelijke gebeurtenissen in onze tijd des te harder vragen om menselijkheid en dat wij als erfgenamen het geloof hierin niet mogen opgeven. Want het *kán* wel.

Met hoofd, hart en handen geschoold in een gemeenschap die je leert dat het welzijn van het individu samenhangt met het welzijn van de groep en dat je daar samen verantwoordelijkheid voor draagt en neemt: met die bagage zouden werkers na school toch hier en daar zaadjes van een betere samenleving kunnen zaaien. En ongetwijfeld zijn er in die honderd jaar WP-kiemen uitgegroeid tot organisaties en gemeenschapjes en gerealiseerde toekomstdromen waarin de mens centraal staat.

En, als ieder jaar zo'n tien werkers de WP verlaten met een certificaat of diploma dat hun naast de benodigde startkwalificatie ook het zelfvertrouwen en de vaardigheden meegeeft waarmee zij in het vervolgonderwijs zelf mede vorm kunnen geven aan hun gedroomde toekomst, dan gingen in een eeuw zeker duizend werkers van school die in hun persoonlijke en werkzame leven realiseren en doorgeven wat zij hebben geleerd. Het zijn meer dan duizend werkers, veel meer.

Want ook het kind dat zonder op de voorgrond te treden gewoon in de coulissen van zijn of haar WP-jaren een echt gezicht krijgt, een echte stem, echte medewerkers ontmoet die werken volgens Seneca's grote wijsheid 'wie iemand vertrouwt, maakt iemand betrouwbaar', deze soms zo makkelijk te kreukelen kinderen krijgen iets mee voor hun persoonlijk leven waar ook hun latere partners, vrienden en kinderen de vruchten van plukken. Zelfvertrouwen,

"Ongetwijfeld zijn er in die honderd jaar WP-kiemen uitgegroeid tot organisaties en gemeenschapjes en gerealiseerde toekomstdromen waarin de mens centraal staat."

"Deze kinderen krijgen iets mee voor hun persoonlijk leven waar ook hun latere partners, vrienden en kinderen de vruchten van plukken."

Namasté

(nah-mas-tay)

**My soul honors your soul.
I honor the place in you where
the entire Universe resides.
I honor the light, love, truth,
beauty and peace within you,
because it is also within me.
In sharing these things
we are united, we are the same,
we are one.**

Foto's: Marijn Backer.

de moed om jezelf te zijn, geeft anderen dezelfde moed en legt op deze wijze een basis voor een echte gemeenschap.

Maar hoe geef je zulk onderwijs dan vorm?

En medewerkers, rectoren, teamleiders, bestuurders en toezichthouders van toen en nu: hoe deden ze dat en hoe doen jullie dat? Wat was of is jouw bijdrage aan dit mensenwerk?

Door de jaren heen is een klein bos geofferd aan de documenten waarmee is getracht een antwoord te formuleren op deze vraag. Ik herinner me als werker in de jaren '70 de massieve mappen die ik als lid van de werkgroep Middenschool geacht werd te lezen en later de lawine van beleidsstukken waarin het werken met onderbouwteams en nog later de doelstellingen van de Nieuw Tweede Fase werden verwoord. Laten we het niet hebben over de eindeloze rapporten die door de decanen en beleidsmakers werden geproduceerd en de metershoge stapels stencilwerk en verslagen die lagen te verstoffen op de zolder van het oude Werkplaatsgebouw. En dan het steeds weer herschrijven van het WP-profiel door medewerkers van BO en VO samen of de beruchte Losserliteratuur waarin de contouren van de huidige schoolgebouwen werden gepresenteerd.

Een verrassende constante is dat van deze plannen nooit veel terechtkwam.

De school bleef een beetje werken zoals een rivier stroomt en de werkers en medewerkers kwamen en gingen.

Om mens te leren worden heb je immers vooral mensen nodig die zelf een antwoord hebben op de vraag waarom zij leraar van mensenkinderen zijn. Wat is het belang van ons werk? Wat is 'waarlijk mens zijn' voor ons? Wie zijn wij zelf?

Wij medewerkers zijn ons eigen instrument. De klank van onze stem, de woorden die wij uitspreken, de zachtheid van ons hart en de duidelijkheid van onze grenzen zijn de echte lessen die onze werkers meenemen van ons.

Wij zijn voorbeeldmensen. Wij en hun ouder(s). Wij kunnen ze leren dat het 'mens zijn in de gemeenschap' het verschil kan maken tussen verdraagzaamheid of vervolging.

Wij moeten ze leren dat wij, als mens, samen met hen, dat wij samen, wij met elkaar, zelf een antwoord kunnen zijn op het onrecht en leed om ons heen.

Honderd jaar mensenwerk: dat viert de Werkplaats dit jaar.

Het is tijd voor een feestje. En tijd voor een nieuw contract.

We geven niet op. We gaan door.

Marijn Backer

Sandra Mujinga, Skin to Skin.

"Volkomen dwaas, zou een cynicus kunnen zeggen. Een ijdel verlangen van twee naïeve goedbedoelende mensen, want die rechtvaardige samenleving is verder weg dan ooit."

